

Емілі Бронте

Грозовий
Перевал

Харків
«ФОЛІО»
2023

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

1801. Я шойно повернувся від свого орендодавця — єдиного сусіда, з яким мені доведеться мати справу. Оце люба місцинка! Не думаю, що будь-де в Англії я міг би почуватися більш відірваним од життєвої товкотнечі. Це справжня благодать для мізантропа; і ми з містером Хіткліфом, здається, успішно поділимо на двох царину нашої самоти. Серйозний чолов'яга! Він ледве зважив на широсерду приязність, із якою я, під'їхавши, дивився в його підозріливо примружені з-під брів темні очі; а його руки, у той час як називав своє ім'я, все глибше ховалися за пройми жилета, ніби ревно боронячись од чужого вторгнення.

— Містер Хіткліф? — промовив я.

Він кивнув у відповідь.

— Містер Локвуд, ваш новий орендар, сер. Маю честь одразу ж після приїзду засвідчити вам свою повагу та висловити щире сподівання, що вам не завдасть клопоту мій намір оселитись у Трашкрос-Грейндж; вчора я почув, що ви нібито мали на думці...

— Трашкрос-Грейндж — моя власність, сер, — обірвав він мене, скривившись. — І, як на те моя воля, я нікому не дозволяю завдавати мені клопоту. Прощу!

Це «прошу» було виціджене крізь зціплені зуби і прозвучало, ніби побажання йти під три чорти; та й хвіртка, на яку він спирався, не поспішала гостинно розчинитись. Ма-

буть, саме тому я вирішив прийняти запрошення: мене зацікавив цей чоловік, іще відлюдькуватіший од мене самого.

Аж побачивши, що мій кінь тупцяє біля воріт, він на-решті простяг руку, щоб їх відімкнути; і, з похмурим виглядом пройшовши поперед мене бруківкою, гукнув, коли ми ступили на подвір'я:

— Джозефе, візьми коня містера Локвуда! І принеси нам вина.

«Оце й уся челядь, — подумав я, почувши цей подвійний наказ. — Немає дива, що подвір'я геть заросло травою, а живопліт підстригає лише худоба».

Джозеф виявився підстаркуватим — ба ні, справді-таки старим чоловіком: древній стариган, хоч іще в силі. Допмагаючи мені спішитися, він вельми бундючно пробуркотів собі під ніс: «Хай Бог милує!» — та я, дивлячись на його кисле обличчя, великодушно припустив, що бідолаха сподівається з Божої ласки впоратись із шлунковим розладом, а ця святоблива скарга не має ніякого стосунку до моєї несподіваної появи.

Грозовий Перевал — так називається масток містера Хіткліфа. «Грозовий» — саме це слово якнайкраще відображає сваволю стихій, у владі яких опиняється тутешня місцевість негожої днини. Насправді тут завжди дме холодний свіжий вітер. Про силу північного буревію свідчать похилені стовбури кволіх ялиночок поза будинком та ріденькі кущики глоду, що немічно простягають свої висохлі кінцівки в один бік, ніби благаючи сонце зглянутися над ними. На щастя, архітекторові вистачило обачливості, щоб укріпити будинок: вузькі віконця глибоко втоплені у стіни, кути захищені широкими кам'яними підвалинами.

Перед тим як переступити поріг, я хвилю зволівав, милуючись химерно порізьбленою брамою парадного ганку; над дверима, поміж обшарпаних грифонів та пустотливих дитинчат, я угленів дату «1500» та ім'я «Хейртон Ерншоу». Я хотів зауважити про це господареві, сподіваючись почути від нього історію будинку, але він застиг біля дверей, промовисто даючи зрозуміти, що мені слід або скоренько ввійти, або забиратися геть; а я не мав ніякого бажання дратувати його — принаймні до того, як роздивлюся будинок.

Ступивши ще крок, ми опинилися просто в родинній вітальні — їй не передував хол чи передпокій; тут її назива-

ють «домом». «Дім» здебільшого виконує роль і скром-
ненького салону, й кухні; але я вирішив, що у Грозовому
Перевалі кухню витіснили до іншого крила будинку: звід-
кілясь долинав людський гомін та брязкіт посуду. Та й ве-
личезна груба не мала ніяких ознак, що в ній хоч інколи
щось смажиться, вариться або печеться; на стіні поруч із
нею не вилискували, як то заведено, мідні каstrулi та бля-
шанi черпаки. Один бiк стiни, щоправда, аж горiв вiд блис-
ку олов'яних тарелiв, сiбнiх глекiв та кухлiв: вони виши-
кувалися ряд у ряд на полицях грубезної дубової шафи, що
височiла до самого даху. Анатомiя останнього була відкри-
та для стороннiх очей, окрiм тих мiсць, де шкарубкi балки
ховалися за жмутами вiвса та свинячими окостами. Бiля
димаря лиховiсно маячили всiлякi рушницi та пара пiсто-
летiв; це своєрiдне оздоблення завершували три сяк-так
обквецяні бляшанки для набоiв. Пiдлога була вкрита пли-
тами з гладкого бiлого каменю; грубi стiльцi з високими
спинками пофарбованi зеленим; осторонь, у затiнку, стоя-
ли двi важкi чорнi лави. Пiд кухонною шафою розляглася
здоровенна темно-руда сука пойнтера, а бiля неї скавулiв
цiлий виводок цюцькiв; в iнших закутках також тулилися
мисливськi собаки.

І в будинку, і в його умеблюванні не вбачалося б нічого
дивного, якби вони належали одному з хазяйновитих фер-
мерів Півночі, твердолобому селякові, вбраному у штани
до колін та гетри. Завітавши післяобідньої години до будь-
якої оселі за п'ять-шість миль звідси, ви побачите у кріслі
за столом такого здорованя — а перед ним кухоль доброго
елю. Та суперечність між містером Хіткліфом і його домів-
кою просто впадає в око. З виду він схожий на смаглявого
цигана, а одягом і манерами нагадує джентльмена — тобто
джентльмена в подобі провінційного сквайра; йому влас-
тива певна недбалість, але неохайним його не назвеш: від
його стрункої, міцної постаті ніби віє холодом. Можливо,
комусь він здався б пихатим нечемою, — але щось підказує
мені, що справа тут не в надмірній гордині: я підсвідомо
здогадуюся, що ця відчуженість кориниться у відразі до по-
казних виявів почуття, до всього, що робиться про людське
око. Він і любить, і ненавидить потайки — і вважає вияви
любви або ненависті за недоречне глупство. Та чи не по-
спішаю я з висновками, приписуючи йому свої власні риси?
Причини, що спонукають містера Хіткліфа замикатися в

собі при нагоді нового знайомства, можуть бути зовсім іншими, аніж у мене. Я дивна людина: моя люба матуся завжди казала, що мені не судилося зазнати сімейного щастя, і минулого літа я переконався, що таки на нього не заслуговую.

Відпочиваючи на морському узбережжі, я зустрів одне чарівне створіннячко; вона здавалася мені справжньою богинею — до тих пір, поки не звертала на мене анінайменшої уваги. Я не освідчився їй у голос, та з моїх промовистих поглядів і дурневі було ясно, що я закохався в неї до нестями. Нарешті вона все зрозуміла і подарувала мені стрічний погляд — найніжніший погляд, який лишень можна собі уявити. І що ж я вдіяв? Соромно зізнатись, але я знов відчужено замкнувся у своїй мушлі. На кожний погляд я відповідав усе суворіше; врешті-решт бідна крихітка засумнівалась у власному почутті і, гірко картаючи себе за уявну помилку, вмовила матір поїхати звідти. Таке дивацтво принесло мені славу безсердечного негідника; і лише я один знав, наскільки це несправедливо.

Я сів біля вогню, напроти місця, обраного господарем, і, щоб заповнити вимушену мовчанку, спробував побавитись із сукою: вона полишила свої материнські обов'язки й по-вовчому підкралася ззаду до моїх ніг. Роззявивши пащеку, кровожерно вишкірила на мене свої білі ікла й відповіла на мою увагу протяжним гарчанням.

— Ви б краще дали суці спокій, — в тон з нею гарикнув містер Хіткліф, вгамовуючи бестію стусаном ноги. — Вона в мене не розпаскуджена, не для того її тримаю.

Потім, повернувшись до бічних дверей, він заволав знову:
— Джозефе!

Джозеф щось промимрив із недосяжних глибин льоху, та вовчевидь не квапився виринути перед хазяйські очі. Довелося господареві самому спуститись до нього, залишивши мене *vis-à-vis*¹ із паскудною сукою та двома кошлатими вівчарками, що разом із нею взялися чигати на кожен мій порух. Я аж ніяк не горів бажанням поспілкуватися з ними ближче, тому сидів собі тихесенько; та, на жаль, вважаючи їх неспроможними зрозуміти мовчазне глузування, я почав підморгувати і строїти міни цій славній трійці — і так дошкулив волохатій леді, що вона, оскаженівши з люті, зне-

---

¹ Віч-на-віч (*франц.*).

нацька шарпнулася до моїх колін. Я відштурхнув її геть і хутко присунув до себе стіл. Наша сутичка наполохала всю зграю, і з півдесятка чотириногих демонів повискакувало зі своїх потаємних сховищ на середину кімнати. Я відчув, що мої ноги та по́ли одягу зазнають відчутних утисків, і, не дуже вдало відмагаючись кочергою від найгрізніших супротивників, нарешті був змушений покликати на допомогу.

Містер Хіткліф і його слуга підіймалися з льоху страх як повільно; не думаю, що вони хоч трохи прискорили кроки, почувши відчайдушний гвалт у кімнаті. На щастя, одна з куховарок виявилася більш спритною: дебела молодиця у фартусі, з закасаними рукавами та розпашілим лицем, озброєна сковорідкою, відважно кинулася мені на поміч. Вона воювала своєю зброєю, а до того ж іще й язиком, із таким завзяттям, що буря вшухла за якусь мить. Груди моєї рятівниці ще бурхливо надимались, як море після шторму, коли на сцені з'явився господар.

— Що за чортівня! — гримнув він, так позирнувши на мене, що я ледь стримався від обурення.

— Чортівня якась, справді! — кинув я. — Ті євангельські свині, одержимі дияволом, не мали такого бісівського духу, як оці ваші тварюки, сер! Ви б могли так само вкидати своїх гостей у тигряче лігво!

— Вони нікого не займають, якщо їх не чіпати, — відповів господар і, поставивши на стіл пляшку вина, посунув його на місце. — Собаки мають бути насторожі. Вип'єте склянку вина?

— Ні, дякую.

— Не покусали, ні?

— Якби так, це б їм далось взнаки.

Обличчя Хіткліфа скривилося в посмішці.

— Та хай йому, — мовив він. — Не гнівайтесь, містере Локвуд. Ось скуштуйте-но мого вина. Гості в цьому домі — така рідкість, що ні я, ні собаки, мушу зізнатися, не вміємо їх прийняти як належить. Ваше здоров'я, сер!

Я вклонився і вимовив тост у відповідь, збагнувши, що було б справді смішно ображатися на негостинний прийом собачої зграї. До того ж мені не хотілось, аби хазяїн здійняв мене на глум. А він, мабуть, поміркувавши, що не слід сваритись із вигідним орендарем, облишив свою лаконічну манеру та перейшов до розмови про те, що — на його думку — мало мене цікавити, тобто пустився в довгу розповідь

про переваги та вади моєї нової оселі. Я визнав, що він напрочуд гарно обізнаний щодо предмета нашої бесіди; і, перед тим як попроситись, насмілився попередити його, що наступного дня завітаю сюди знову. Було видно, що він цьому не дуже зрадів. Але я все одно прийду. Порівняно з ним я здаюся собі на диво товариською людиною!

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Учора опівдні повіяло туманною вогкістю, і я вже схилявся до того, щоб посидіти біля вогню у своєму кабінеті, а не плентатися по грязюці до Грозового Перевалу. Проте, пообідавши (до речі, я обідаю о пів на першу: покоївка, огрядна пані, що наче становить невід'ємну частину цього будинку, не спромоглася — чи радше не схотіла — зрозуміти мого прохання подавати обід о п'ятій) і піднявшись нагору з цим лінкуватим наміром, я переступив поріг своєї кімнати і побачив служницю, що, стоячи навколішки посеред щіток та вугільних кошиків, здіймала хмари пекельної кіптяви у сумлінному намаганні загасити жевріючий вогник під купою попелу. Це дійство спонукало мене до втечі; я схопив капелюха — і після чотиримильної прогулянки опинився біля маєтку Хіткліфа. З неба повільно пливли легкі пір'їнки першого снігу.

Земля на оголеній вершині пагорба скам'яніла, скута раннім морозом, і холод пробирав мене аж до кісток. Після марної спроби зрушити важкий засув хвіртки я переліз через паркан і, пробігши брукованою стежкою поміж кущів агрусу, почав шалено калатати у двері, поки в мене не затерпли пальці. У домі лементували собаки.

«От капосні людці, — шпетив я подумки мешканців будинку, — поховати б вас тут на віки вічні за таку гостинність! Хай там що, а я б удень не замикав отак клятих дверей! Та стривайте, я ж усе одно ввійду!» Украй розлютившись, я схопився за клямку і почав чимдуж гамселити у двері. Джозеф визирнув у кругле віконце омшаника, скривившись, мов середа на п'ятницю.

— Шо ви хочете? — обізвався він. — Хазяїн отам-о в кошарі, як вам тре' з ним балакати, то йдіть тудою!

— А вдома що, нікого немає? — закричав я у відповідь.

— Нікого, тіки сама господиня. Та вона вам не відчинить, хоч ви до ночі грюкайте.

— Чому? Чи ви не можете їй сказати, хто я, Джозефе?

— Не-є, нашо воно мені здалося, — промимрив він, одступаючи від вікна.

Падав густий лапятий сніг. Я взявся за клямку, щоб удатися до наступної спроби, та раптом побачив хлопця, який без кожуха, з вилами на плечі, виходив із заднього двору. Він загукав мені, щоб я йшов за ним; і, обминувши пральню та бруковане подвір'я, на якому містилися комора для вугілля, смок та голуб'ятня, ми нарешті дісталися просторої, теплої, затишної кімнати, вже знайомої мені. Вона була осяяна відблисками вогнища, складеного з вугілля, торфу та хмизу; а біля столу, щедро накритого для вечері, я мав щасливу нагоду побачити господиню, про чие існування раніше й не підозрював. Я вклонився і чекав, поки вона запросить мене сісти. Вона дивилася на мене, відкинувшись назад на своєму стільці, і продовжувала незворушно мовчати.

— Кепська погода! — мовив я. — Боюся, місіс Хіткліф, вам колись рознесуть двері через лінощі вашої прислуги: мені довелося довгенько гамселити, поки мене почули.

Вона мовчала — ні пари з уст. Я дивився на неї, вона — на мене; і її заціпенілий погляд, сповнений непримиренної крижаної ворожості, змусив мене здригнутись.

— Сідайте, — наказав хлопець майже грубо. — Він зараз прийде.

Я послухався; кахикнувши, озвався до паскудниці Юонни, і вона люб'язно ворухнула кінчиком хвоста, показуючи, що пам'ятає про наше знайомство.

— Гарна яка звірина, — заговорив я знову. — А цуценят будете, мабуть, роздавати?

— Вони не мої, — мовила чарівна господиня так непривітно, як навряд чи зміг би відповісти сам Хіткліф.

— Ну, то, напевне, ото вже ваші улюбленці! — підтакнув я, киваючи на ліжник у темному кутку, де маячило щось схоже на кицьок.

— Це виглядало б трохи дивно, — насмішкувато відрізала вона.

То була купа битих кролів. Я знов кахикнув і посунувся ближче до вогню, знічев'я повторивши своє зауваження про негоду.

— Не треба було виходити надвір, — відказала вона й підвелася, щоб зняти з полиці над комином два яскраво помальовані чайні слоїки.

Досі вона залишалася в тіні; та зараз я зміг роздивитись її фігуру й обличчя. Вона була тендітна і зовсім юна. Я ще ніколи не бачив такої дивовижної вроди. Тонкі шляхетні риси обличчя; льняні, майже золоті кучері неприбраного волосся вільно спадають на ніжну шию; а очі — якби тільки вони дивилися хоч трохи ласкавіше! — просто чарували своєю красою. На щастя для мого вразливого серця, я не помітив у її погляді нічого, крім презирства та ще дивної, безнадійної туги.

Бляшанки з чаєм стояли досить високо, і вона ледве могла до них дотягтись; я підвівся з місця, бажаючи їй допомогти, але вона відсахнулася від мене, ніби скупий лихвар, якому раптом запропонували допомогти підрахувати бариші.

— Не потрібна мені ваша допомога, — пирхнула вона. — Я й сама впораюсь.

— Перепрощую, — квапливо промовив я.

— Вас запросили на чаювання? — вимогливо спитала вона, одягаючи фартуха поверх своєї акуратної чорної сукні, і взяла ложечку, щоб заварювати чай. Я відповів:

— Із задоволенням вип'ю чашечку.

— Вас запросили? — наполягала вона.

— Ні, — зізнався я, злегка всміхнувшись. — Мабуть, тепер вам слід мене запросити.

Вона жбурнула ложечку з чаєм у слоїк і всілася на своє старе місце. Її чоло було нахмарене, нижня губка відкопилилася, немов у дитини, що ледве тамує сльози.

Хлопець тим часом, нап'явши порепаного, латаного-перелатаного кожуха та виструнчившись на повен зріст біля вогню, дивився на мене так, ніби я завдав йому кривної образи. Тепер я сумнівався, що це простий слуга. Його одяж та говірка, однаково грубі, не свідчили про належність до верхів суспільства; руде волосся звисало нечесаними пасмами; на щоках куйовдилися неохайні бакенбарди, а руки були засмагли, як у селянина. Та його манера поводитися була вільною, навіть дещо зверхньою, і нічим не нагадувала запопадливого крутіїства прислуги перед хазяями. Так і не второпавши, що це за один, я вирішив не зважати на його дивну поведінку; а кількома хвилинами пізніше мене звільнила від цієї неприємної гри поява Хіткліфа.

— Бачите, сер, я прийшов, як обіцяв, — вигукнув я з удаваною жвавстю. — І, боюся, мені доведеться з півго-

динки у вас посидіти, якщо ви будете такі ласкаві надати мені притулок від негоди.

— Півгодини? — мовив він, обтрушуючи одяг від снігу. — Дивно, що вам забаглося розгулювати в таку заметіль. Знаєте, як легко заблукати в тутешніх болотах? Навіть той, хто знає ці місця, може такого вечора втрапити у твань. До вашого відома, погода найближчим часом навряд чи зміниться.

— То, може, хтось із ваших хлопців мене проведе, а потім переночує у Грейнджі? Ви можете когось відпустити зі мною?

— Ні, не могу.

— Невже? Ну, тоді покладатимуся на власні сили.

— Хм!... Ми колись діждемося чаю? — накинувся він на юного обідранця, що раз у раз шугав злостивим поглядом то на мене, то на молоду леді.

— А йому теж наливати? — спитала вона, звертаючись до Хіткліфа.

— Ти почнеш колись ворушитися? — процідив він з такою люттю, що мене аж підкинуло. Тон, яким це було вимовлено, свідчив про природжену жорстокість вдачі. Тепер містер Хіткліф уже не здавався мені просто «серйозним чолові'ягою».

Коли всі приготування було скінчено, він скомандував:

— Ну, сер, беріть собі стільця.

Всі ми — і неотесаний парубійко також — повсідалися за стіл і в суворій мовчанці заходилися чаювати.

Я вирішив, що мушу хоч трохи розвіяти нагнані мною хмари. Адже не можуть вони завжди бути такими мовчазними й похмурими; я не йняв віри, що люди, бодай найгіршої вдачі, можуть щодня мати такі сердиті обличчя.

— Дивно, — почав я, випивши одну чашку чаю і радо чекаючи наступної, — дивно, наскільки змінюються наші смаки та уподобання під владою звички: багато хто не уявляє собі щасливого життя в такій самотині, у якій живете ви, містере Хіткліф; та я насмілюся стверджувати, що ви, в оточенні родини та чарівної пані, яка владарює у вашому домі й вашому серці...

— Моя чарівна пані! — обірвав він мене з диявольським усміхом. — Де ж ви її бачите, мою чарівну пані?

— Я мав на увазі, місіс Хіткліф, ваша дружина...

— Он що! Ви натякаєте, що її дух, мов янгол-заступник, оберігає спокій Грозового Перевалу, в той час як тіло спочиває в землі? Я правильно вас зрозумів?

Бачачи, що схибив, я спробував виправити свою помилку. Звісно ж, різниця в роках між цими двома надто велика для подружжя. Йому десь під сорок; о цій порі душевної зрілості чоловік не тішить себе надією, що його покохає юне дівчатко. Така омана загрожує нам лише під старість. А їй років сімнадцять, не більше.

Раптом мене осяяла здогадка: «Певно, оцей лобуряка поруч зі мною, що сьорбає чай із блюдечка та кришить хліб брудними руками, — її чоловік! Авжеж, Хіткліф-молодший! Вони скніють у своєму закапелку, і от вам сумні наслідки: дівча кинулося в обійми цього хлопа, і гадки не маючи, що могло б віднайти більш гідного обранця! Ясна річ, що, побачивши мене, воно шкодує про такий невдалий вибір».

Остання думка може здатися дещо зухвалою; та це була правда. Мій сусід виглядав надто незугарним, а я давно переконався на власному досвіді, що маю досить привабливу зовнішність.

— Місіс Хіткліф — моя невістка, — промовив містер Хіткліф, підтверджуючи мій здогад. Кажучи це, він дивно позирнув на неї: у його погляді жевріла ненависть. Чи то м'язи його обличчя були збудовані таким чином, що створювали хибне враження про його душевні почуття?

— Так, звичайно ж. То вам пощастило заволодіти серцем цього світлого янгола, — звернувся я до свого сусіда.

Помилка виявилася ще гіршою від попередньої: парубійко густо зашарівся і стис кулаки, ніби збираючись провчити мене за кривду. Та, вчасно схаменувшись, він обмежився лише брутальною лайкою, яку я визнав за краще пропустити повз вуха.

— Ви знову помиляєтесь, любий друже. Жоден із нас не має щастя володіти вашим славнозвісним янголятком: її чоловік помер. Я сказав, що вона моя невістка, отже, вона була дружиною мого сина.

— І цей хлопець...

— Не син мені, я вас запевняю!

Хіткліф знову вишкірився в посмішці, ніби з мого боку було нечуваною зухвалістю приписати йому таке батьківство.

— Моє ім'я — Хейртон Ерншоу, — гарикнув хлопець, — і я раджу вам його поважати!

— Я, здається, нічим вас не образив, — відповів я, по-тай втішаючись із гордовитого тону, яким він говорив про свою особу.

Він уп'яв у мене довгий погляд, який я ледь витримав, змагаючись зі спокусою зацідити йому у вухо чи голосно розреготатися з його недоречної бундючності. Я почувався дедалі більш незатишно в цьому теплому родинному колі. Тоскна атмосфера будинку остаточно затьмарила затишок домашнього вогнища, і я вирішив надалі бути обачнішим, аби не завітати утретє до цих відлюдків.

Вечеря скінчилася; ніхто не зронив до мене ані слова, тому я підійшов до вікна, щоб подивитись, чи надворі не розвиднюється. Видовище було невтішне: настала темна ніч, і небо та навколишні пагорби змішалися до купи в дикому танку оскаженілої заметілі.

— Не думаю, що зможу дістатися додому без проводиря, — мимохить вирвалося в мене. — Шлях, мабуть, уже замело; та в будь-якому разі я не знайду дорогу в такій хуртовині.

— Хейртоне, позаганяй вівці до кошари, а то їх за ніч геть засипле снігом, — гримнув Хіткліф. — А двері припни дошкою.

— То що ж мені робити? — я почав дратуватись.

Мені ніхто не відповів; озирнувшись довкола, я побачив лише Джозефа, що приніс собакам цебро вівсянки, та місіс Хіткліф, схилену над вогнищем у немудрящій забавці: та підпалювала сірники, які повипадали з коробки, коли вона діставала з полиці чайного слоїка. Джозеф, звільнившись від свого тягаря, обвів кімнату несхвальним поглядом і проскреготів:

— Це ж з якого дива ви тут розсілися? Чи у вас стиду немає отако байдикувати, як надворі повно роботи? Та ж на вас хоч гавкай — пуття не буде: могила вас виправить! Чорти б вас узяли слідом за вашою любою матінкою!

Я спершу вирішив, що ця пишна промова звернена до мене, і, палаючи обуренням, ступив до старого негідника з наміром виштурхати його за двері; та місіс Хіткліф зупинила мене.

— Ах ти, старий занудо! — вигукнула вона. — А ти не боїшся, що тебе чорти візьмуть, коли ти їх так любо згадуєш? Попереджаю, остерігайся мене розсердити, а то я й справді буду молитися дияволіві, щоб він забрав тебе жив-

цем у пекло! Ось подивися, Джозефе, — вела вона далі, знімаючи з полиці велику книгу в темній обкладинці, — зараз ти побачиш, як гарно я розуміюся на чаклунстві. Чого, як ти гадаєш, здохла ота руда корова? А твої напади ревматизму — думаєш, це не потойбічна кара?

— Ох, відьма! — прошипів старий. — Господи, врятуй нас од нечистого!

— Ні, гріховоднику! Немає тобі порятунку! Забирайся звідси, або я прокляну тебе! Я зробила твій зліпок із воску та глею, і якщо ти випробовуватимеш моє терпіння, то... ні, я не скажу, що на нього чекає! Ви побачите це на власні очі! Іди, якщо не хочеш, щоб я тебе зурочила!

Очі малої чаклунки зблиснули недобрим усміхом. Джозеф, затрусившись од непідробного жаху, притьмом почвалав геть, на ходу осіняючи себе хресним знаменням та буркочучи: «Відьма! Відьма!» Я подумав, що вона просто жартує в такий моторошний спосіб; і, коли ми zostалися наодинці, спробував закликати її до співчуття.

— Місіс Хіткліф, — промовив я щиро, — вибачте, що я насмілюся вас потурбувати. Та смію думати, що ваша зовнішня краса свідчить і про душевні чесноти. Скажіть, як мені дістатися додому, бо я уявляю це не краще, аніж ви, — як дійти до Лондона!

— Ідїть тією дорогою, якою прийшли, — відповіла вона, згорнувшись у кріслі зі свічкою та великою книгою на колінах. — Це єдина порада, яку ви можете від мене почути.

— Отже, якщо ви дізнаєтеся, що мене знайдено мертвим десь у твані чи у сніговому заметі, ваше сумління не підкаже вам, що в цьому є й ваша провина?

— Чого б то? Я не в змозі вас супроводжувати. Вони не дозволять мені пройти навіть до садової брами.

— *Ви!* Та я б не смів попросити вас навіть вийти за поріг такої ночі! — вигукнув я. — Я тільки прошу, щоб ви *сказали* мені, як знайти дорогу, а не *вказували* її; чи вмовили містера Хіткліфа дати мені когось у проводирі.

— Кого? Тут лише він сам, Ерншоу, Зіла, Джозеф та я. Кого ви оберете?

— А немає на фермі ще якогось хлопчини?

— Ні; це всі.

— Тоді мені доведеться залишитися тут на нічліг.

— Це ви можете владнати з господарем. Мені до цього немає діла.

З М І С Т

«Грозвий Перевал» Емілі Бронте в культурному просторі вікторіанської Англії. <i>О. Т. Бандровська</i>	3
---	---

ГРОЗОВИЙ ПЕРЕВАЛ

Розділ перший	21
Розділ другий	26
Розділ третій	34
Розділ четвертий	46
Розділ п'ятий	53
Розділ шостий	56
Розділ сьомий	62
Розділ восьмий	72
Розділ дев'ятий	80
Розділ десятий	95
Розділ одинадцятий	111
Розділ дванадцятий	121
Розділ тринадцятий	134
Розділ чотирнадцятий	144
Розділ п'ятнадцятий	153
Розділ шістнадцятий	160
Розділ сімнадцятий	165
Розділ вісімнадцятий	181
Розділ дев'ятнадцятий	190
Розділ двадцятий	194
Розділ двадцять перший	199
Розділ двадцять другий	215
Розділ двадцять третій	221
Розділ двадцять четвертий	229
Розділ двадцять п'ятий	238
Розділ двадцять шостий	242
Розділ двадцять сьомий	246

Розділ двадцять восьмий	257
Розділ двадцять дев'ятий	264
Розділ тридцятий	269
Розділ тридцять перший	275
Розділ тридцять другий	280
Розділ тридцять третій	290
Розділ тридцять четвертий	298
ПРИМІТКИ. <i>О. Т. Бандровська</i>	309